

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУТНІСТЬ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ

Однією із сфер фінансової системи держави є фінанси домогосподарств. Домогосподарства відіграють активну роль у всіх соціально-економічних процесах, що відбуваються в Україні, й надалі ця роль зростатиме, адже сучасне домогосподарство є підґрунтям економічного добробуту будь-якої держави [4, с. 56].

Одним із найпоширеніших питань, яке постає перед кожною людиною або домогосподарством є питання щодо напрямів розподілу доходів – витратачи або заощаджувати? Якщо інвестувати, то в яких обсягах і куди? На жаль, населення України за недостатнього розвитку фінансового ринку має досить обмежений вибір інструментів капіталізації грошових заощаджень [2].

Заощадження населення – це економічне поняття, яке впливає з наявності залишків доходів після витрат на поточне споживання.

Значна кількість економістів переконана, що рівень заощаджень в значній мірі залежить від рівня доходів і від факторів, які впливають на обсяг споживчих витрат. Чим більшою є кількість матеріальних благ і послуг які споживає населення, тим вищим є рівень його життя [3].

Т. Кізіма у своїх працях заощадження домогосподарств трактує як частку доходів населення, яка залишається після обов'язкової сплати платежів і здійснення поточних споживчих витрат, яку члени домогосподарств вкладають зазвичай у фінансові (рідше – нефінансові) активи маючи на меті отримання доходів у майбутньому, або відкладають (виводять на певний період часу з особистого користування) з метою задоволення майбутніх потреб та мінімізації ймовірних ризиків [1].

На нашу думку, під заощадженнями населення, як економічною категорією, слід розуміти відносини з приводу розподілу доходу на споживчу частку домогосподарства та частку, що заощаджується. Для домогосподарств характерне протиріччя, яке полягає у бажанні менш обмежувати своє поточне споживання та бажанні здійснювати заощадження. З цього протиріччя і породжується вибір, яку частину доходів потрібно споживати, а яку заощаджувати.

У домогосподарств існують мотивовані та немотивовані заощадження. До основних мотивів, через які домогосподарства звикли заощаджувати належать:

– отримання прибутку в майбутньому;

- купівля товарів для яких характерна висока ціна;
- прогнозовані події в майбутньому (весілля, навчання, відпочинок).

До немотивованих заощаджень можна віднести домогосподарства, які утворюються через перевищення платоспроможності над рівнем потреб. Це відбувається за таких умов:

- рівень доходів домогосподарств достатньо високий, і таким чином, дає змогу задовольнити поточні потреби та заощаджувати;
- рівень пропозиції і якість запропонованих товарів не може задовольнити в повному обсязі попит споживачів;
- у державі реалізується дієва політика, яка спрямована на збільшення рівня заощаджень домогосподарств [2].

Таким чином, факторами формування особистих заощаджень можна вважати чинники, які вагомо впливають на рішення домогосподарств відмовитися від споживання частки свого доходу.

Також, вважаємо, що саму суть заощаджень домогосподарств можна зрозуміти через їх функції, а саме:

- страхування особистого споживання;
- страхування безперервності процесу суспільного відтворення;
- джерело інвестицій і одна з умов досягнення макроекономічної рівноваги;
- забезпечення стабільності грошового обігу [3].

Перед населенням дедалі частіше постає питання яким формам заощаджень варто надавати перевагу.

Домогосподарства розуміють, що розміщення коштів на рахунках у банківських установах характеризується низьким рівнем дохідності. Зокрема, таку форму заощаджень, як депозитні вкладення у гривнях домогосподарства можуть використовувати не стільки з метою отримання додадтового доходу, як задля захисту власних коштів від інфляції та забезпечення фінансування майбутніх потреб. Депозити в іноземній валюті – можуть приносити як збиток, так і прибуток. В цій ситуації кінцевий результат насамперед залежить від динаміки курсу національної грошової одиниці.

Фінансисти вважають, що з-поміж різних форм заощаджень домогосподарств, на сьогоднішній день найбільш ефективними є банківські метали. Проте, дана форма заощаджень має свої недоліки. Так, для банківських металів характерна форма злитків, які не кожне домогосподарство може собі дозволити придбати і зберігати. До того ж злитки металів не мають достатньо високої ліквідності. Позитивним фактором є те, що дорогоцінні метали завжди мали свою цінність, і їх ціна і сьогодні продовжує зростати. Спираючись на зарубіжний досвід, можна стверджувати, що ця форма заощаджень є найбільш ефективною в довгостроковій перспективі.

Суттєвий вплив на динаміку заощаджень населення має держава, яка в процесі реалізації соціально-економічної політики впливає на формування і використання заощаджень домогосподарствами. Багато економістів вважають, що вирішення інвестиційних проблем можливе за допомогою державного бюджету та іноземних позик. Але в умовах ринкової економіки це нереально. Більшість підприємств також не мають достатніх засобів для нормального функціонування та розширення виробництва, в силу того, що капітал в Україні ще не встиг сформуватися [3].

Тому, можна сказати, що одним з небагатьох (якщо не єдиним) реальним внутрішнім джерелом інвестиційних ресурсів є заощадження населення. На даний час роль грошових заощаджень населення, як головного каталізатора економічного розвитку і зростання, багато в чому не усвідомлена. Держава спрямовує свої зусилля на відволікання заощаджень у населення для вирішення своїх поточних фінансових проблем шляхом розширення видів податків і збільшення податкових ставок, митних зборів та ін. Це скорочує грошові накопичування населення, які можуть використовуватися в якості інвестиційного джерела як на макрорівні, так і на мікрорівні, з точки зору індивідуального заощадника – через участь населення на ринку цінних паперів, вкладення коштів на банківські рахунки, у страхові поліси, інвестування в нерухомість, здійснення підприємницької діяльності.

Таким чином, в залежності від мотивів заощадження, домогосподарствам необхідно грамотно підходити до вибору їх форми, яка буде найбільш максимально сприяти досягненню поставлених цілей. Окрім того, при прийнятті рішення про форму заощаджень потрібно також не забувати про інфляційний фон країни.

Література:

1. Кізима Т. О. Заощадження домашніх господарств: сутнісно-теоретичні та класифікаційні аспекти. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. №10. С. 200–206.
2. *Фінанси* : підручник / за редакцією С.І. Юрія, В.М. Федосова. Київ: Знання, 2012. 687 с.
3. Македон Г. М. Заощадження домогосподарств: економічна сутність, та фактори впливу. *Сталий розвиток економіки*. 2015. №2. С. 151-157.
4. Мелих О. Ю. Фінансові ресурси українських домогосподарств: проблеми формування та використання. *Четверті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С.І. Юрія* : збірник наукових праць [Тернопіль, 27 листопада 2018 р.] / за ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 56 – 60.